

SOPRONI
EGYETEM

LÁMFALUSSY SÁNDOR
KÖZGAZDASÁGTUDOMÁNYI
KAR

TÖRTÉNELEM – TÁRSADALOM – VIDÉK
JUBILEUMI TANULMÁNYKÖTET II.

TÖRTÉNELEM – TÁRSADALOM – VIDÉK

JUBILEUMI TANULMÁNYKÖTET II.

Szerkesztette:

Obádovics Csilla,

Széles Zsuzsanna

SOPRONI EGYETEM KIADÓ

SOPRON, 2022

Ünnepi tanulmánykötet Kulcsár László professzor 75. születésnapja tiszteletére

A kötet megjelenését „A Soproni Felsőoktatásért Alapítvány” támogatta.

Felelős kiadó: Prof. Dr. Fábián Attila
a Soproni Egyetem rektora

Szerkesztette:
Prof. Dr. Obádovics Csilla,
Prof. Dr. Széles Zsuzsanna

Tördelőszerkesztő: Takács Eszter

Borítóterv: Zsidy Emese

ISBN 978-963-334-429-3 (nyomtatott)

ISBN 978-963-334-430-9 (pdf)

DOI: 10.35511/978-963-334-430-9

Nyomdai munkálatok: Lővér-Print Nyomdaipari Kft. (Sopron, Ady Endre út 5.)

Felelős vezető: Szabó Árpád

© Soproni Egyetem Kiadó
Sopron, 2022 – Minden jog fenntartva.

TARTALOM

Kulcsár László és Székely Csaba 75. születésnapjára.....	3
Előszó – Kulcsár László 75 éves.....	5
Foreword – László Kulcsár is 75 years old.....	7
László Kulcsár: Colleague and Friend	
<i>David L. Brown.....</i>	<i>9</i>
A Biblia és a Korán, avagy tehetségek az etika, a normák, a gazdaság és a politika értékelési mátrixában	
<i>The Bible and the Quran: talents in the evaluation matrix of ethics, norms, economy, and politics</i>	
<i>Varga Norbert.....</i>	<i>15</i>
Integritás és autoritás – A modern „polgári” állampolgár születése	
<i>Integrity and authority – The birth of the modern “citizen”</i>	
<i>Garaczi Imre.....</i>	<i>51</i>
Generációs útikalauz nemcsak stopposoknak	
<i>A Generation Guide not only for Hitchhikers</i>	
<i>Domokos Tamás.....</i>	<i>72</i>
Women Empowerment: Panacea for Poverty Alleviation and Economic Growth In Nigeria	
<i>Adeleye Oluwakemi Rachael – Tibor Farkas.....</i>	<i>102</i>
A társadalmi reprodukciós kihívások adópolitikai dilemmái	
<i>Tax Policy Dilemmas of Social Reproduction Challenges</i>	
<i>Zugor Zsuzsanna.....</i>	<i>112</i>
Magyar munkavállalók mobilitással kapcsolatos elvárásai és azok teljesülése három nyugat-európai ország példáján keresztül	
<i>Hungarian workers’ mobility expectations and their fulfilment through the examples of three Western European host countries</i>	
<i>Bruder Emese – Szabó Edina.....</i>	<i>133</i>
A magyar fiatalok külföldi mobilitási tervei	
<i>International migration plans of Hungarian young people</i>	
<i>Ruff Tamás.....</i>	<i>152</i>
A vidék lehatárolása és Magyarország vidéki területeinek demográfiai jellemzői	
<i>Definition of rural areas and its demographic characteristics in Hungary</i>	
<i>Obádovics Csilla.....</i>	<i>167</i>

Hollókő: a harmadik dosszié <i>Hollókő: the Third Folder</i> <i>Kovács Dezső</i>	189
A mezőgazdaság súlya és szerepe a helyi fejlesztésekben a falukutatók fényében <i>The role of agriculture in local development. Evidence from villages' research camps</i> <i>Ritter Krisztián</i>	218
Mezőmadaras – egy település él(t) és élni akar <i>Mezőmadaras – a village that wants to live and lives</i> <i>Takácsné György Katalin – Szabó-Ábrahám Izolda – Takács István</i>	239
Szerzők/Authors	259

**Magyar munkavállalók mobilitással kapcsolatos elvárásai
és azok teljesülése három nyugat-európai ország példáján
keresztül**

*Hungarian workers' mobility expectations and their
fulfilment through the examples of three Western European
host countries*

Bruder Emese – Szabó Edina

Absztrakt

Kutatásunkban a magyar állampolgárok munkavállalási célú migrációjával foglalkozunk. A téma aktualitását az is bizonyítja, hogy egyre nagyobb mértéket ölt a kivándorlás, főként a fiatalok és középkorúak körében.

A tanulmányban betekintést nyerhetünk a magyarok külföldi munkavállalási helyzetébe, megtudhatjuk a külföldön dolgozó magyarok hogyan látják saját helyzetüket és milyen tapasztalatokat szereztek a külföldi életük során, mennyire valósultak meg elképzeléseik és ezek az élmények elegendőek-e ahhoz, hogy tartósan kint maradjanak, vagy inkább a hazatérést fontolgatják függetlenül attól, hogy beváltak a kinti munkavállaláshoz fűzött reményeik. A tanulmányban bemutatott kutatásban nagy hangsúlyt kapott a külföldi munkavállalással kapcsolatos elvárások és a későbbi megvalósulás közötti eltérés vizsgálata.

Kulcsszavak: a magyar munkaerő mobilitása, migráció, munkavállalási célú migráció

Abstract

In our research, we deal with the migration of Hungarian citizens for employment purposes. The topic's relevance is also proved by the fact that emigration is becoming more widespread, especially among young people and middle-aged people.

In the research presented in the study, great emphasis was placed on examining the difference between the expectations related to working abroad and their subsequent realization. In the study, we can get an insight into the employment situation of Hungarians abroad, find out how Hungarians working abroad see their position, and what experience they have gained during their life abroad. Whether these experiences are enough to stay abroad or consider returning, even though their hopes for working abroad have been fulfilled.

Keywords: mobility of Hungarian workers, migration, migration of labor force

Migrációs trendek Magyarországon

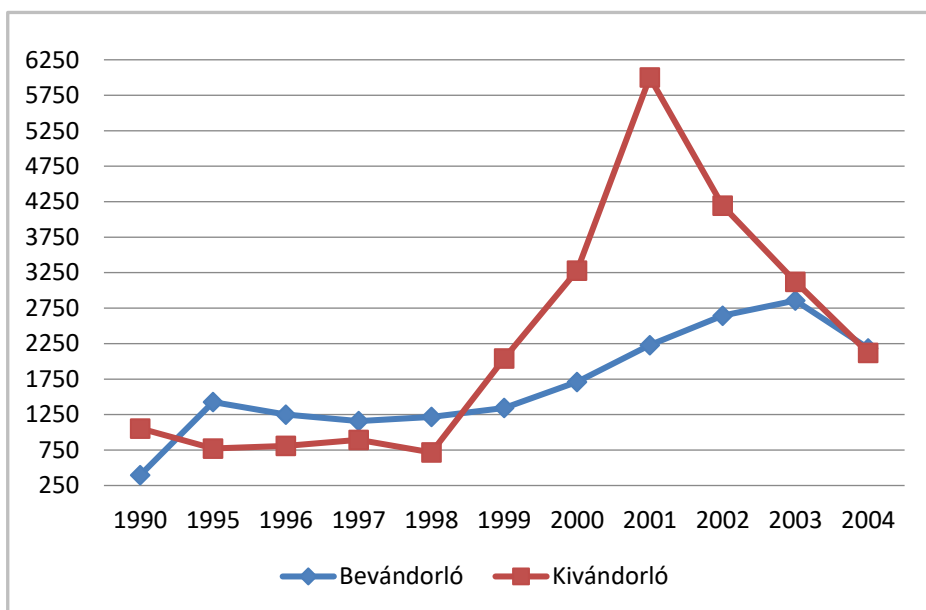
A magyar állampolgárok mozgásának és vándorlásának vizsgálata nem egyszerű feladat. Sajnos kevés olyan megbízható és értékelhető adat áll rendelkezésre ezzel kapcsolatban, amely hiánytalan képet adna a migrációs folyamatokról. Adatokat nyerhetünk a népszámlálásból, a lakosságnyilvántartás, az adó- és vámhivatali, egészségpénztári bejelentésekből, vagy az oktatásra vonatkozó adatbázisokból. De ezek sem adnak pontos képet, csak megközelítőlegesen lehet következtetni, hogy hány ember dolgozhat a hazájától eltérő országban. Amikből talán biztosabb információk nyerhetők, azok a befogadó országokban készült tükörstatisztikák. Azonban nem minden ország adatai érhetőek el, és ha igen, akkor sem biztos, hogy aktuálisak, mert van, hogy csak több hónap után kerülnek be a nyilvántartásba (Kapitány–Rohr, 2014).

Magyarország igen későn csatlakozott be az Európát jellemző Kelet-Nyugat irányú vándorlási áramlásokba (Blaskó, 2016). A rendszerváltás időszakában a kelet európai régióban szabaddá váltak az országhatárok és megszűntek az ország elhagyásával kapcsolatos korlátozások. Így az országok, már eltérő mértékben, de bekapcsolódtak a nemzetközi migrációs folyamatokba. Ebben az időszakban bár alacsony elvándorlásról és még inkább hiányzó mozgási hajlandóságról beszélhettünk, de a megnyíló kapuk hatására elindult egy kezdetleges Kelet-Nyugat irányú migrációs hullám Európán belül a fejlettebb országok irányába (Hárs, 2016).

Bár még teljes mozgási szabadságról nem beszélhetünk a csatlakozásig, hiszen erőteljes korlátozások voltak a fogadó országok részéről a munkavállalókkal szemben. Az igazi lehetőségek az Európai Unióhoz való 2004-es csatlakozásunkkal nyíltak meg, ekkor ugyanis végleg szabaddá vált a munkaerő mozgása és elindulhatott a tényleges munkavállalási célú migráció. Bár valójában még ekkor is ütközhattünk kisebb akadályokba, hiszen nem kellett megnyitni azonnal a határokat, ezeket még legfeljebb 7 évig korlátozhatták a tagállamok. Csupán az Egyesült Királyság, Írország és Svédország nyitotta meg a munkaerőpiacát 2004 májusával, a többi ország még várakoztatta a polgárokat és kiemelkedik közülük Ausztria és Németország, akik ugyanis a végsőkig halasztották a szabad munkavállalás korlátozását és csak 2011 májusában nyitották meg kapukat (Moldicz, 2012).

A rendszerváltást követő években bevándorlók száma – a környező országokból érkező bevándorlókkal együttesen – jelentős mértékben meghaladta a kivándorlók számát. Ahogyan azt az 1. ábra is szemlélteti, az 1995–1998 közötti időszakban jelentősen megugrott a Magyarországra érkező külföldi állampolgárok száma, meghaladva az országot elhagyó magyar állampolgárok számát is, viszont az azt követő időszakokban, ez nagymértékben megváltozott. 1998 után rohamos mértékben nőtt a kivándorlók száma, egészen 2001-ig, vagyis nem érkezett annyi külföldi állampolgár, mint amennyi magyart „elvesztettünk”. Igaz, hogy ezek után arányuk csökkenő tendenciát mutatott, de továbbra is meghaladta a bevándorlók számát, és csak a 2004-es csatlakozás évében egyenlítődőtt ki csaknem teljesen. Így kijelenthetjük, hogy nálunk egyirányú a vándorlási folyamat és a rendszerváltás utáni időszakra jellemző jelentős bevándorlás mértéke visszaesett (Hárs, 2016). A Munkaerőpiaci Tükör jelentéséből az is kiderül, hogy a visszavándorlók túlnyomó részében nyugdíjcélu visszaérkezéséről beszélhettünk. Arányait tekintve, a visszatérők aránya 1,34 volt a kivándorlókéhoz képest – az ENSZ adatbázisa alapján. (Horváth, 2016)

1. ábra: A Magyarországról kivándorlók és Magyarországra bevándorlók száma a rendszerváltástól az Unióhoz való csatlakozásig, 1990–2004 (fő)

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

A mobilitás mindig kiemelt jelentőséggel bírt, ám egyre aktuálisabbá válik. Intenzitásában különböző mélységű hullámvölgyek tapasztalhatók, amelyeket eltérő, többnyire gazdasági hatások váltottak ki. Ezek alatt értjük elsősorban a 2004-es Unióhoz való csatlakozásunkat, a jelentős 2008-as gazdasági válságot, valamint az évek során bekövetkezett korlátozások feloldását.

A 2008-as pénzügyi és gazdasági válság következtében, az uniós mobilitás mértéke és iránya jelentős mértékben megváltozott. Az ennek hatására bekövetkezett nagymértékű munkanélküliség 41%-kal szorította vissza a vándorlást a 2009-2010-es években Andor László (Andor, 2014/b) szerint. Az euroövezeti válság elmélyülése hatására, újra felélénkült a mobilitási vágy, ami tovább növelte a vándorlást. Ebben az időszakban Magyarország a 4. helyen állt, 58%-ával, Görögország, Spanyolország és Írország mögött (Andor, 2014/b). Az orvosok nagymértékű elvándorlása után, napjainkra a felsőfokú végzettségűek elmenetele jelenti a problémát. Míg 2007-2008-as időszakban 27% rendelkezett valamilyen felsőfokú végzettséggel, addig számuk 2011-2012-re 44%-ra növekedett. (Andor, 2014/a)

A magyar állampolgárok elvándorlásának irányát tekintve Ausztria, Egyesült Királyság és Németország emelkedik ki a célországok közül. (1. táblázat).

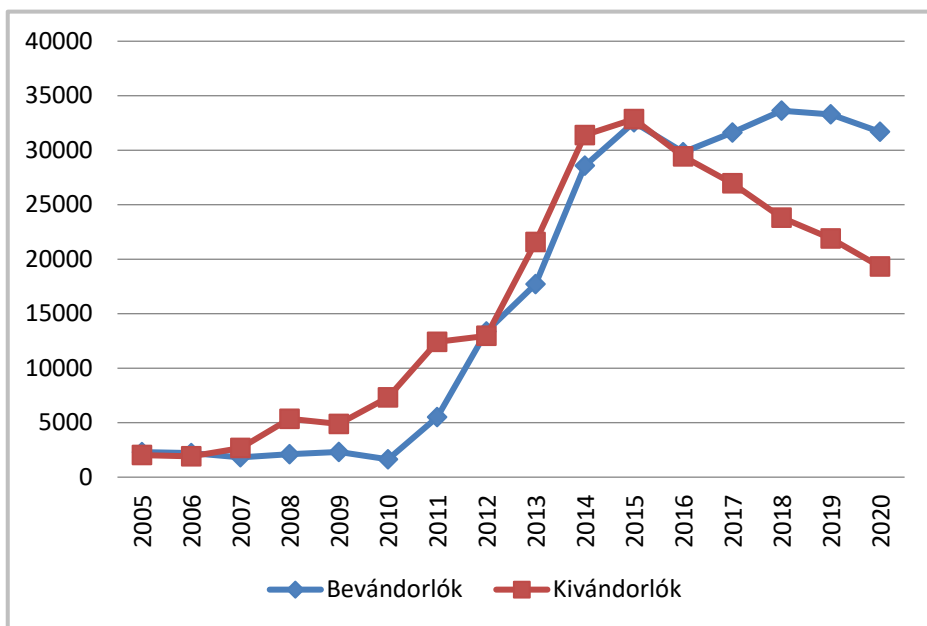
1. táblázat: Magyar állampolgárok száma az egyes európai országokban

Ország	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Ausztria</i>	1 077	2 814	2 762	5 159	7 322	7 843	7 663	7 581	7 200	7 447	7 179
<i>Németország</i>	1 038	3 310	4 243	6 815	10 699	11 248	9 515	8 606	7 224	6 120	5 255
<i>Egyesült Királyság</i>	2 996	3 417	3 328	5 532	7 260	7 169	6 019	4 619	3 516	2 801	1 853
<i>Egyéb</i>	2 207	2 872	2 631	4 074	6 104	6 592	6 228	6 151	5 868	5 532	5 035
Összesen	7 318	12 413	12 964	21 580	31 385	32 852	29 425	26 957	23 808	21 900	19 322

Forrás: KSH adatok

Megvizsgálva, hogy a bevándorlások száma ellensúlyozza-e a kivándorlók számát a csatlakozás utáni időszakban azt tapasztaljuk, hogy az Unióhoz való csatlakozásunk után ismét a hozzánk érkező külföldi állampolgárok mértéke haladta meg a Magyarországot elhagyó magyar állampolgárokét. 2007-től fokozatosan emelkedni kezdett az országot elhagyók száma, de a 2008-2009-es válság hatása érezhető volt. Ekkor ugyanis nem jelentősen, de visszaesett a kivándorlás. Ez a hatás ugyanúgy a Magyar-

országgra érkezők körében is jelentkezett, 1 éves csúszással. Miután a válásból való kilábalás folyamata elindult minden ország esetében ugrászerű változás következett be a vándorlás tekintetében. 2012-ben volt ismét olyan alkalom, mikor a bevándorlók mértéke meghaladta a kivándorlókéét, de csak alig észrevehetően, utána szinte párhuzamosan haladtak egymás mellett egészen 2015-ig. Ekkor már megduplázódott a vándorlók száma a kezdeti szakaszhoz képest. A kivándorlók tekintetében itt jutottunk el a csúcra, innentől egészen napjainkig fokozatosan csökken a hazánkba elvándorlók száma, ellentétben a hazánkba érkezőkkel, akiknél csak egy kezdeti visszaesés figyelhető meg és a következő évtől szintén növekedett a számuk.

2. ábra: A Magyarországról kivándorlók és Magyarországra bevándorlók száma az Unióhoz való csatlakozás után, 2005–2020 (fő)

Forrás: Saját szerkesztés, KSH adatok alapján

A magyar állampolgárok külföldön tartózkodásáról rendelkezésünkre álló kutatások közül kiemelkedik az Életünk Fordulópontjai kutatás a Népeségtudományi Kutatóintézet vizsgálata, mely a 18–49 életév közötti személyekre terjed ki, akik Magyarországon bejelentett lakcímmel rendelkeznek. A kutatás 2012 novembere és 2013 februárja között zajlott le

és közel 8900 fős mintán alapszik. A kutatás során a fő cél a külföldre távozási szándék és azok megvalósulásának vizsgálata volt (Blaskó–Gödri, 2016).

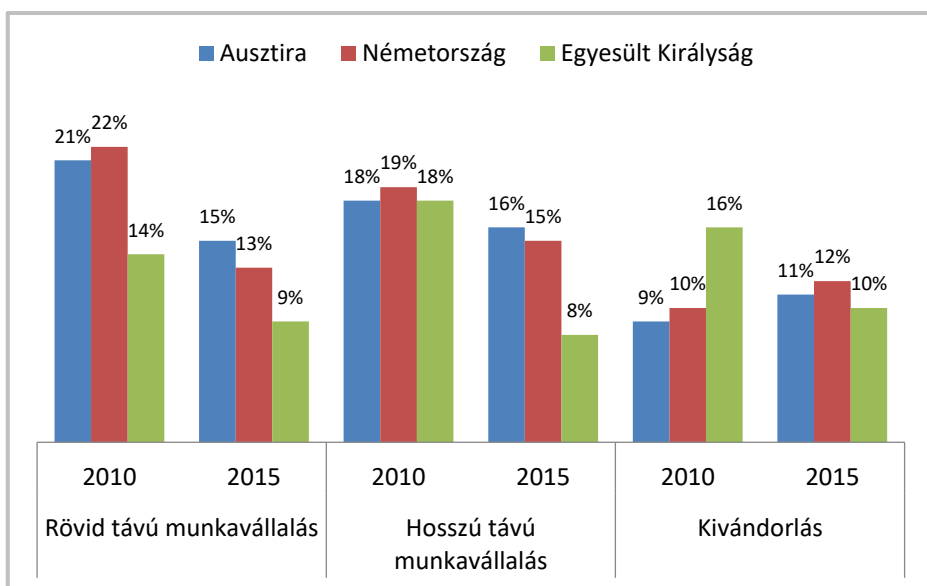
A másik hasonló időben zajlott kutatás a ‘MAGYAROK KÜLFÖLDÖN’ című kezdeményezés, mely a SEEMIG projekt keretein belül valósult meg és szintén a Népeségtudományi Kutatóintézethez köthető. Ez már egy részletesebb kutatás volt, mint az Életünk Fordulópontjai, mely 1606 kivándorló adatait tette közzé (Blaskó–Gödri, 2014). A SEEMIG vizsgálat a 20-59 kor közötti magyar állampolgárságú személyekre terjedt ki, az 1989 után kivándorlók (1198 fő) és az 2009 után (618 fő) kivándorlók csoportjára. Fontos kiemelni, hogy a SEEMIG projekt az ingázó magyarokra nem terjed ki, így ezek nem torzítják az eredményeket (Blaskó–Gödri, 2016).

Az már a 70-es években is kiderült, hogy a legtöbben munkavállalási szándékkal hagyják el saját országukat és maradnak hosszabb távon külföldön, ahogyan azt Piore (1979) is megfogalmazta. Nagyon sok esetben a jobb megélhetés, a jobb kereseti lehetőség lebeg az emberek szeme előtt, amikor a külföldi munkavállalásról esik szó. A KSH munkaerő-felmérése (MEF) a külföldi munkavállalásban szerepet játszó tényezőket és azok hatását elemzi. A MEF olyan munkavállalókat keresett fel, akik bár külföldön dolgoznak, de bejelentett lakcímük révén még Magyarországhoz kötődnek. A felmérésben kiemelt szerepet kapott Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság. A tanulmány nem tudta kiszűrni az ingázókat, ezért azok száma is hozzátevődik a kint élő magyar állampolgárokhoz, valamint, mivel még Magyarországhoz kötődnek, ezért nyilvánvaló, hogy ezek az emberek inkább a környező országokat célozzák meg, és a távolabb lévő tagállamokra csak kevesebben mernek vállalkozni (Hárs–Simon, 2016).

A magyar munkaerő mobilitása

A magyar emberek körében elsődleges mobilitási célpont Németország, Ausztria és az Egyesült Királyság. Bár Ausztria esetében nem egyértelmű a helyzet, hiszen közelsége miatt nagyon sokan csak ingáznak az itthoni lakhelyük és az ott lévő munkahelyük között, és sok esetben a tanulmányok nem tudják kiszűrni ezt a jelenséget. A DWP (Department for Work and Pensions, 2016) adatbázisból kiderül, hogy Magyarországról Németország után, az Egyesült Királyságba vándorolnak ki legtöbben.

A Tárki (2016) által közzétett adatok rámutatnak arra, hogy 2010-ben többséget jelentett az Ausztriába, Németországba és az Egyesült Királyságba való migrációs szándék a többi országhoz képest. Bár 5 év elteltével csökkenésről számoltak be, hiszen az összűlyuk látványosan csökkent – kivéve a kivándorlás esetében, ott nem annyira jelentős a változás – ami annyit jelent, hogy a kivándorlók számára más célországok is előnyösek, de még mindig ők képezik a Top 3 desztinációt. Igaz az Egyesült Királyság népszerűsége valamelyest visszaesett Ausztriához és Németországhoz képest (Sik, 2015) (3. ábra).

3. ábra: A migrációs szándék iránya a tervezett mobilitás időtávja szerint, 2010 és 2015 (%)

Forrás: Tárki (2016)

A ténylegesen kivándoroltakról szóló adatok is azt mutatják, hogy a vándorlási áramlások ezekbe az országokba irányulnak. A magyar állampolgárságúak arányai az EU-27 többi tagállamaihoz viszonyítva azt tükrözik, hogy nem csupán számuk, de arányuk is növekszik évről évre. A 2. táblázat jól szemlélteti, hogy a magyarok számára Németország jelenti az elsődleges célpontot a munkavállalás szempontjából, majd ezt követi az Egyesült Királyság és végül Ausztria. Ez a trend a napjainkra sem változott és bár a számok jóval magasabbak a 2012-es adatokhoz képest Ausztria és Németország esetében, a népszerűségi sorrend változatlan maradt.

2. táblázat: Ausztriában, Németországban és az Egyesült Királyságban lévő magyar állampolgárságúak száma, 2012–2021

	Ausztria	Németország	Egyesült Királyság
2012	29 832	107 398	50 000
2013	37 004	135 614	73 000
2019	82 712	211 740	98 000
2020	87 516	211 460	105 000
2021. június	91 395	n.a.	116 000

Forrás: Saját szerkesztés a Német Statisztikai Hivatal (Destatis Statistisches Bundesamt), az Osztrák Statisztikai Hivatal (Statistik Austria) és az Egyesült Királyság Statisztikai Hivatala (UK Statistics Authority) adatai alapján

Moreh Christian (2016) az Egyesült Királyságban élő magyar bevándorlókról gyűjtött össze adatokat. Ebben a statisztikai jelentésben már 94 ezer magyar állampolgárságú személyről számolnak be, mely a 2011-es népszámláláskor mért adatok kétszeresét jelenti. Munkaerőpiaci státuszukat tekintve 82,5%-uk aktív munkavállaló volt, az ILO adatai szerint 4,7%-ot képviseltek a munkanélküliek, valamint a maradék 12,8% az inaktívakat jelentette, azaz a tanulókat, nyugdíjasokat és egyéb nem dolgozó személyeket. (Moreh, 2016) Sajnos az Ausztriában és Németországban élő magyar állampolgárokról nincsenek ilyen átfogó statisztikai elemzések, mint az Egyesült Királyság esetében.

A kutatás módszertana

Kutatás célszágai Ausztria, Németország és az Egyesült Királyság. A célcsoportot az aktív keresőképes munkavállalók jelentették, akik a 3 ország valamelyikében élnek és dolgoznak. A kutatás hipotézisei az alábbiak:

- A magasabb iskolai végzettségük körében kisebb az esélye annak, hogy a végzettségnek megfelelően találnak munkát.
- A külföldi munkavállalással kapcsolatos elvárások és a későbbi megvalósulás között jelentős eltérések tapasztalhatók a befogadó ország, a nem, az iskolai végzettség, illetve a mobilitási programban való részvétel változók mentén.
- Továbbá, hogy a kinti munkavállalással kapcsolatos elvárások és a későbbi teljesülés különbsége nagymértékben befolyásolja a kint maradási szándékot.

Az elemzés során az elégedettségek átlagértékeit hasonlítottuk össze különböző részminták esetén. Ehhez a teljesülés értékekből kivontuk az elvárás értékét, így kaptuk meg az elégedettség változókat. Ahol pozitív értékeket kaptunk a kivonás után, ott a teljesülés magasabb volt, mint az elvárás, míg a negatív értékek esetében az elvárás magasabb volt, mint amit a gyakorlatban realizálni tudtak.

A kutatásadatgyűjtési módszere online kérdőív volt. A célcsoport egy közösségi oldal különböző csoportjaiba került bele, olyan csoportokba, amelyek az adott országban élő magyarokat tömöríti:

- Ausztriai Magyarok Közössége,
- Angliában élő magyarok,
- Nürnbergi magyarok,
- Liverpooli magyarok,
- Bécsi munkalehetőségek,
- Manchesteri magyarok,
- Salzburgi magyarok,
- Angliai magyarok – az Egyesült Királyság területén élő magyarok közössége,
- Bristol-i magyarok,
- Müncheni magyarok,
- Németországi magyarok,
- Angliában magyarok – Cambridge, Peterborough, Corby, Wisbech,
- Németországi Magyarok Együtt Egymásért,
- Ausztriában élő és dolgozó magyarok.

A kutatás 2017. február 19. és 2017. február 26. között zajlott, ami idő alatt összesen 1219 választ érkezett. Adattisztítás után 1208 értékelhető válasz maradt. Ausztriából 369 kitöltés érkezett, amelyből 253 nő és 116 férfi volt a kitöltők között. Németországból 504, 300 női és 204 férfi válasszal. Míg az Egyesült Királyságból összesen 335 válasz, 225 nő és 110 férfi megoszlásban.

Mindhárom országból a 20-29 kor közöttiek töltötték ki a legtöbben. A Németországból érkezett kitöltések között a legidősebb válaszadó 69 éves, Ausztriából és az Egyesült Királyságból egyaránt 63 éves volt a legidősebb kitöltő (3. táblázat).

3. táblázat: A minta korösszetétele

	Németország		Ausztria		Egyesült Királyság	
	fő	%	fő	%	fő	%
18-19	5	1	5	1	3	1
20-29	169	34	126	34	119	36
30-39	143	28	110	30	115	34
40-49	115	23	70	19	63	19
50-59	59	12	51	14	31	9
60-	13	3	7	2	5	1
Összesen	504	42	369	31	335	28

Forrás: Saját szerkesztés

A következőkben arra világítunk rá, hogy az ELVÁRÁS és TELJESÜLÉS változók eloszlásában milyen különbségek lehetők fel.

4. táblázat: Elvárások és azok teljesülése közötti különbségek különböző nézőpontokból (N=1208)

	Rang átlagok	p
Lakhatással kapcsolatos teljesülés-elvárás	(-) 393,97	<0,01
	(+) 514,00	
Életkörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	(-) 410,46	<0,01
	(+) 444,22	
Karrierrel kapcsolatos teljesülés-elvárás	(-) 439,75	0,505
	(+) 435,16	
Elégedettség a végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével teljesülés-elvárás	(-) 423,04	<0,05
	(+) 391,12	
Fizetéssel kapcsolatos teljesülés-elvárás	(-) 397,13	<0,01
	(+) 405,12	
Munkakörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	(-) 395,88	<0,01
	(+) 395,24	
(+): teljesülés magasabbra értékelt, mint az elvárás		
(-): teljesülés alacsonyabbra értékelt, mint az elvárás		

Forrás: Saját szerkesztés

A teljes mintán a karrier tényezőt kivéve, beigazolódott az eloszlások közötti szignifikáns különbség. Lakhatásnál esetén a pozitív tapasztalatok vannak többségben, ami az elvárásokhoz képest magasabb megvalósulást

igazolja, vagyis a mintánk jobb tapasztalatokkal rendelkezik az elvárásokhoz képest. Ugyan ez mondható el az életkörülményekkel kapcsolatban is. A végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével kapcsolatban azok vannak többségben, akik magasabb elvárásokkal mentek ki, és ehhez képest a megvalósulást alacsonyabbra értékelték. Szignifikánskülönbség van továbbá a fizetés és a munkakörülményekkel kapcsolatban. Míg a munkakörülmények esetében inkább az elvárások voltak magasabbak és ezek teljesülése alacsonyabb, addig a fizetéssel kapcsolatban kellemes csalódásban volt részük a válaszadóknak (4. táblázat).

Országoként vizsgálva az eredményeket az Egyesült Királyság és Németország hasonlósága rajzolódik ki. A lakhatással és életkörülményekkel kapcsolatos elvárások és azok teljesülése mind a két ország esetében szignifikánsan eltérnek egymástól, azaz az elvárásokhoz képest jobb tapasztalatokkal rendelkeznek a válaszadók.

5. táblázat: Elvárások és azok teljesülése közötti különbségek különböző nézőpontokból országoként (N=1208)

			Lakhatással kapcsolatos teljesülés-elvárás	Életkörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Karrierrel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével kapcsolatos teljesülés-elvárás	Fizetéssel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Munkakörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás
UK	Rang	(-)	115,39	115,98	128,73	120,22	119,07	117,16
	átlag	(+)	145,86	122,04	127,20	116,84	113,35	115,28
	p		<0,01	<0,01	0,494	0,971	0,513	<0,01
DE	Rang	(-)	155,48	165,65	184,23	172,25	166,76	167,76
	átlag	(+)	224,49	195,14	193,69	155,85	170,98	156,74
	p		<0,01	<0,01	0,576	0,099	0,229	0,105
AT	Rang	(-)	127,55	131,79	126,95	131,25	111,92	111,47
	átlag	(+)	145,10	128,98	115,58	119,17	121,52	124,04
	p		<0,01	<0,01	0,232	<0,05	<0,01	<0,01

Forrás: Saját kutatás

Az Ausztriában dolgozók esetében a karriert kivéve minden esetben szignifikáns különbségről beszélhetünk. A lakhatással kapcsolatos vélemények esetén az elvárások felülmúlták azok teljesülését. Ugyan ez mondható el a fizetés és a munkakörülmény kapcsán is. Összességében több szempont szerint a megvalósulás túlszárnyalta a kezdeti elvárásokat, de találkozhattunk olyanokkal is, ahol ennek ellenkezője tapasztalható, az Egyesült Királyságban például a munkakörülménnyel kapcsolatos tapasztalatok nem az elvárásoknak megfelelően alakultak, míg Ausztriánál az életkörülménnyel és a végzettségnek megfelelő munkakör betöltése kapcsán éreztek hasonlóságot a megkérdezettek (5. táblázat).

Nemek szerint vizsgálva is különbségeket tapasztaltunk a vizsgálat során. A lakhatás és az életkörülmény esetén a megvalósulása magasabb mind a nők, mind pedig a férfiak esetében. A karrier esetén nem jelent meg szignifikáns eltérés, vagyis a kezdeti elvárásoknak megfelelően alakult a kivándorlók karrierje. A betöltött munkakörrel kapcsolatban a nők magasabb elvárással indultak el, mint amit meg tudtak valósítani. A munkakörülmények esetén is szignifikáns különbség van az elvárások és ezek teljesülése között, méghozzá a jobb tapasztalatok javára. A férfiak körében a fizetés és a munkakörülmény esetében is jelentek meg eltérések, ám előbbiben jobban teljesítettek a férfiak, mint azt gondolták, míg utóbbinál a – nőekkel ellentétben – a negatív tapasztalatok voltak túlsúlyban (6. táblázat).

6. táblázat: Elvárások és azok teljesülése közötti különbségek különböző nézőpontokból nemenként (N=1208)

			Lakhatással kapcsolatos teljesülés-elvárás	Életkörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Karrierrel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével kapcsolatos	Fizetéssel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Munkakörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás
Nő	Rang	(-)	254,14	257,28	281,88	284,61	262,06	259,75
	átlag	(+)	333,72	286,29	279,99	267,15	263,82	260,18
	p		<0,01	<0,01	0,152	<0,01	0,159	<0,01
Férfi	Rang	(-)	140,08	154,23	158,27	137,62	135,43	136,77
	átlag	(+)	180,78	158,47	155,88	126,41	141,65	135,52
	p		<0,01	<0,01	0,412	0,487	<0,05	<0,01

Forrás: Saját kutatás

7. táblázat: Elvárások és azok teljesülése közötti különbségek különböző nézőpontokból iskolai végzettség szerint (N=1208)

			Lakhatással kapcsolatos teljesülés-elvárás	Életkörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Karrierrel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével kapcsolatos teljesülés-elvárás	Fizetéssel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Munkakörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás
8 általános	Rang	(-)	11,10	13,50	13,62	14,29	11,50	10,50
	átlag	(+)	16,38	13,50	19,90	11,76	16,75	15,75
	p		<0,01	0,085	<0,05	0,151	0,136	<0,05
szakmunkás	Rang	(-)	84,57	83,19	84,75	75,70	78,71	70,55
	átlag	(+)	104,86	95,04	91,70	74,17	84,35	84,18
	p		<0,01	<0,01	0,168	0,300	<0,05	<0,01
érettségi	Rang	(-)	117,24	124,93	131,55	127,16	124,54	128,09
	átlag	(+)	159,10	134,92	132,44	126,86	121,63	115,71
	p		<0,01	<0,01	0,919	0,361	0,498	0,196
OKJ	Rang	(-)	60,48	62,42	72,26	77,08	69,38	73,12
	átlag	(+)	84,56	79,01	72,79	71,55	72,20	68,30
	p		<0,01	<0,01	0,402	0,268	0,079	<0,01
főiskola	Rang	(-)	86,03	85,54	94,23	95,44	81,78	85,67
	átlag	(+)	104,27	86,15	78,98	72,70	75,30	79,17
	p		<0,01	<0,01	0,110	<0,01	0,754	0,313
egyetem	Rang	(-)	33,00	39,20	42,16	35,20	32,59	29,88
	átlag	(+)	45,76	37,07	37,73	33,13	32,43	30,92
	p		<0,01	<0,01	<0,05	<0,05	0,521	0,140

Forrás: Saját szerkesztés

Az iskolai végzettség mentén vizsgálva a kérdést lényeges eltérések tapasztalhatók. A 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők esetén, a tapasztalatok felülmúlják az elvárásokat a lakhatási helyzetükkel kapcsolatban. Az életkörülmények esetén ez az egyetlen csoport, amelyik reálisan tudta megítélni a kimenetel előtt a várható életkörülményeket. A karrier esetében szintén először mutatkozik szignifikáns különbség. Az alacsony iskolai végzettségűek karriercéljaikat magasabb szinten sikerült

megvalósítani, mint amilyen elvárásokkal vágtak neki a külföldi munkavállalásnak. A munkakörülmények esetén is tapasztalható eltérés, mégpedig a pozitív tapasztalatok javára.

A szakmunkás végzettséggel rendelkezők több szempont szerint pozitív csalódást éltek át. A lakhatás, az életkörülményekben, a fizetésben és a munkakörülmények esetén alacsonyabb elvárásokkal indultak neki az útnak, mint amit később realizálni tudtak. A munkakörülmények esetén érdemes megfigyelni az elvárás és a későbbi megvalósulás közötti jelentős szakadékot.

A magasabb végzettség felé haladva, egyre inkább a csalódottság kerül előtérbe. Az egyetemi diplomát szerzettek körében kimutatható volt a szignifikáns eltérés több tényező mentén is. Ők csak a lakhatási körülményekről számoltak be pozitív tapasztalatról. A többi tényező esetén a negatív oldal felé billent el a mérleg, legjelentősebb mértékben a karrierlehetőségekkel voltak elégedetlenek (7. táblázat).

8. táblázat: Elvárások és azok teljesülése közötti különbségek különböző nézőpontokból annak függvényében, hogy kapott-e segítséget az illető (N=1208)

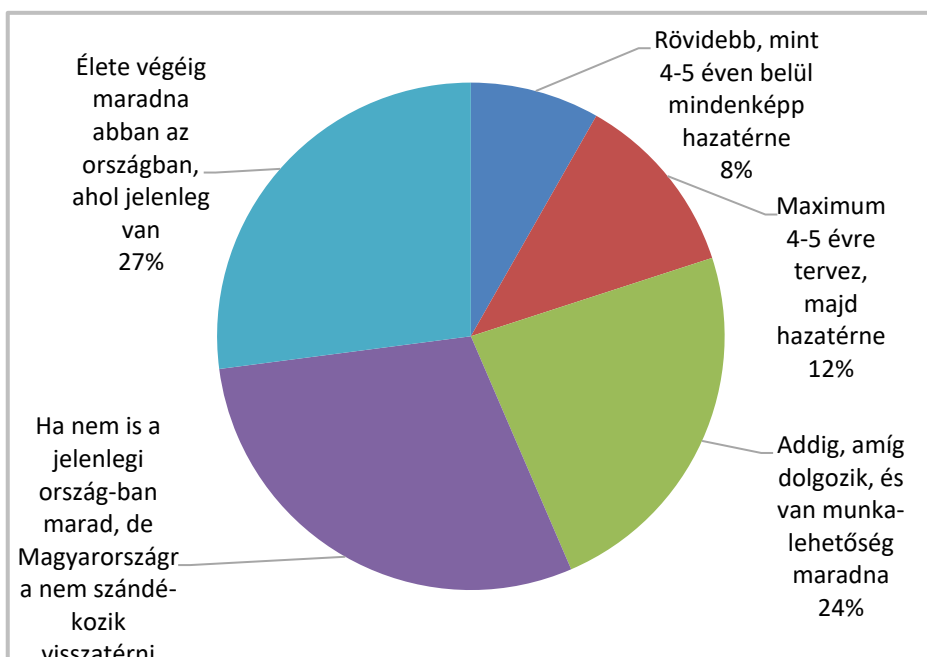
			Lakhatással kapcsolatos teljesülés-elvárás	Életkörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Karrierrel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével kapcsolatos teljesülés-elvárás	Fizetéssel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Munkakörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás
Kapott-e segítséget	Igen	Rang (-)	203,89	202,99	251,87	237,10	214,95	210,06
		átlag (+)	290,08	242,41	238,81	224,48	231,19	221,99
		p	<0,01	<0,01	0,324	<0,01	<0,01	<0,01
	Nem	Rang (-)	192,29	206,56	188,41	186,85	182,13	186,52
		átlag (+)	224,39	202,49	196,72	167,42	174,42	174,09
		p	<0,01	<0,01	0,919	0,506	0,419	<0,01

Forrás: Saját szerkesztés

A továbbiakban azt vizsgáljuk, hogy a külföldön munkát vállalók kaptak-e valamilyen segítséget. Azoknál, akik kaptak, a karriert kivéve az összes tényezőnél beigazolódott a szignifikáns eltérés. A lakhatás kapcsán

volt a legnagyobb az eltérés a teljesülés javára, majd ezt követte az élet-körülmény, ahol ugyancsak nagy differenciáról beszélhetünk. A betöltött munkakör esetén már az elvárások voltak magasabbak, de a fizetéssel és a munkakörülményekkel kapcsolatban a válaszadók jobb tapasztalatot szereztek, mint amire számítottak (8. táblázat).

A kapott válaszokat elemeztük aszerint is, hogy szándékoznak-e hazatérni a külföldön dolgozó magyarok. A 4. ábra szemlélteti, hogy a válaszadók majdnem fele mindenképp külföldön maradna valamilyen formában, és csak 17% nyilatkozta azt, hogy bizonyos idő után biztosan hazatér.

4. ábra: A kint maradási szándék megoszlása

Forrás: Saját szerkesztés

A 9. táblázatban megvizsgáljuk, hogy a hazatérési szándékot miképp befolyásolja az elvárások és azok teljesülésének megítélése. Azok a válaszadók, akik rövidebb, mint 4-5 éven belül hazatérnének (80 fő) a lakhatással és a betöltött munkakörrel kapcsolatban volt kimutatható eltérés, mégpedig az elvárások mértéke volt magasabb.

Akik körülbelül 4-5 évet terveznek kint maradni, már több esetben is beigazolódott szignifikáns eltérés. A lakhatás és az életkörülmény kapcsolatán itt is ugyan az mondhatók el, mint majdnem minden esetben, hogy a megvalósulás túlszárnyalta a kezdeti elvárásokat.

Akik azt nyilatkozták, hogy mindenképpen kint maradnak, de ha úgy adódik, akkor a jelenlegitől eltérő országban is el tudják képzelni jövőjüket, itt jó tapasztalat mutatkozott meg a lakhatással kapcsolatban, s a különbség mértéke jelentős. Az életkörülményekkel kapcsolatban, a fizetés szempontjából és a munkakörülmények esetében jobb tapasztalatokról számoltak be a válaszadók, mint amilyen kezdeti elvárással indultak neki a külföldi munkavállalásnak.

9. táblázat: Elvárások és azok teljesülése közötti különbségek különböző nézőpontokból annak függvényében, hogy szándékozik-e hazatérni a válaszadó (N=1208)

		Lakhatással kapcsolatos teljesülés-elvárás	Életkörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Karrierrel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Végzettségnek megfelelő munkakör betöltésével kapcsolatos teljesülés-elvárás	Fizetéssel kapcsolatos teljesülés-elvárás	Munkakörülménnyel kapcsolatos teljesülés-elvárás	
<i>Rövidebb, mint 4-5 éven belül mindenképp hazatérne</i>	Rang	(-)	35,72	33,20	30,67	31,29	32,25	26,30
	átlag	(+)	34,06	25,89	33,78	24,50	24,71	24,10
	p		<0,01	0,269	0,509	0,055	0,973	0,383
<i>Maximum 4-5 évre tervez, majd hazatérne</i>	Rang	(-)	44,64	43,38	50,50	39,72	44,64	49,59
	átlag	(+)	48,18	47,23	42,15	47,46	37,62	37,41
	p		<0,01	<0,01	<0,05	0,600	0,700	0,638
<i>Addig, amíg dolgozik, és van munkalehetőség maradna</i>	Rang	(-)	83,33	81,30	86,20	86,42	84,19	72,88
	átlag	(+)	104,67	91,25	79,76	76,69	78,61	74,71
	p		<0,01	<0,01	0,614	0,093	0,224	<0,05
<i>Ha nem is a jelenlegi országban marad, de Mo.-ra nem</i>	Rang	(-)	90,41	100,26	114,89	114,16	89,90	98,40
	átlag	(+)	133,54	111,55	115,11	104,07	108,17	112,71
	p		<0,01	<0,01	0,872	0,766	<0,05	<0,05
<i>Élete végéig maradna abban az országban, ahol jelenleg van</i>	Rang	(-)	78,41	85,97	86,78	89,09	81,07	83,75
	átlag	(+)	121,76	101,13	95,21	93,76	101,90	94,68
	p		<0,01	<0,01	<0,05	0,492	<0,01	<0,01

Forrás: Saját szerkesztés

Azok, akik mindenképpen a jelenlegi országban maradnának, szinte minden esetben a megvalósulás értékelése volt magasabb, ebben a csoportban találjuk a leglényegesebb különbségeket.

A 10. táblázatban az összesített eredményeket követhetjük nyomon. Ausztriában a leelégedettebbek a vizsgálatban részt vevők, őket követik az Angliában élők, bár nem sokkal előzik meg Németországot. Viszont az eredményeket úgy értelmezhetjük, hogy ahol a legkisebb az átlag, ott jobban fel tudták mérni, hogy milyen elvárásokat állíthatnak fel, legalábbis közelebb érezték a megvalósulást az elvárásokhoz képest. Ebben az esetben a Németországba kivándorlók közelebb tudták hozni a számításaikat a valódi tényekhez, majd őt követte az Egyesült Királyság.

10. táblázat: A teljesülés és elvárásközötti különbségek átlagai

		Teljes minta	Német-ország	Ausztria	Egyesült Királyság
		A különbségek átlagai			
<i>Elégedettség</i>	<i>Lakhatás</i>	1,73	1,75	1,76	1,67
	<i>Életkörülmény</i>	0,97	0,94	1,11	0,84
	<i>Karrier</i>	-0,05	0,04	-0,11	-0,12
	<i>Munkakör</i>	-0,25	-0,28	-0,44	-0,01
	<i>Fizetés</i>	0,16	0,07	0,34	0,07
	<i>Munkakörülmény</i>	0,29	0,10	0,48	0,35
Összesített különbségek átlaga		0,475	0,436	0,523	0,467

Megjegyzés: +: ahol a teljesülés magasabb, mint az elvárás; -: ahol az elvárás magasabb, mint a teljesülés

Forrás: Saját kutatás

Összegzés

A külföldi munkavállalással kapcsolatos elvárások és a későbbi megvalósulás között jelentős eltérések tapasztalhatók a befogadó ország, a nem, az iskolai végzettség, illetve a mobilitási programban való részvétel változók mentén. Ez az állítás részben igazodott be. Hiszen a lakhatás és az életkörülmény esetén szignifikáns volt az eltérés, ezen kívül azonban csak egy-egy esetben mutatkozott szignifikáns különbség.

A feltételezés, miszerint a kinti munkavállalással kapcsolatos elvárások és a későbbi teljesülés különbsége nagymértékben befolyásolja a kint maradási szándékot, szintén részben igazolódott be.

Kutatásunkban rávilágítottunk arra, hogy milyen kihívásokkal találja magát szembe az, aki külföldön vállal munkát magyarként, honnan várhat segítséget, milyen tényezők játszanak szerepet abban, hogy az ember elgondolkodjon a kivándorlásról és ezek mennyire vihetnek előre a kint tartózkodás ideje alatt. A más országokban élők nagy száma bizonyítja, hogy többségüknek teljesülnek a kinti munkavállaláshoz fűzött reményeik és úgy térnek vissza Magyarországra, hogy nem bánták meg, hogy meghozták ezt a döntés és elégedettek az addigi életükkel. Ezen ismeretek nagy segítséget nyújthatnak azok számára, akik hasonló súlyos döntések előtt állnak, de még nem érzik magukban a kellő elkötelezettséget, hogy belevágjanak a külföldi munkavállalásba.

A külföldi munkavállalás során tehát számolnunk kell azzal az eshetőséggel, hogy a végzettségünkhöz képest alacsonyabb képzettségi szintet igénylő pozíciót tudunk csak betölteni. Az a tény, hogy részesei voltunk tanulmányaink során valamilyen mobilitási programnak, még nem biztosíték arra, hogy reálisan tudjuk felmérni a fogadó országban várható tapasztalatokat. Ebben segítségünkre lehet az, ha igénybe veszünk olyan segítségeket, amelyek biztos információkat tudnak szolgáltatni számunkra. Ilyen lehet például a külföldi munkavállalást támogató itthoni szervezet, közvetítő iroda. Ezeket a tapasztalatok szerint nagyon kevesen veszik igénybe, vagy egyáltalán nem is tudnak létezésükről. Ezek segítségével olyan igényeket fogalmazhatunk meg magunkban, amelyek később megvalósulnak. Az eredmények ugyanis azt mutatják, hogy sok esetben hatalmas szakadékok tátong az elvárások és a kint megtapasztalt élmények között.

Irodalom

- Andor, L. (2014/a): Munkaerő mobilitás az EU-bővítés után. In: *Közgazdasági szemle*, LXI. évfolyam, 526 p., pp. 363-372.
- Andor, L. (2014/b): Munkaerő mobilitás Európában – Mítosz és valóság. <http://www.munkaugyiszemle.hu/munkaero-mobilitas-europaban-mitosz-es-valóság-andor-laszlo-eloadasa-corvinus-egyetemen>
Letöltés ideje: 2016.10.29.
- Blaskó, Zs. – Gödri, I. (2014): Kivándorlás Magyarországról: szelekció és célország-választás az „új migránsok” körében. In: *Demográfia*, 57. évfolyam, 4. szám, 350 p., pp. 271-307.
- Blaskó, Zs. – Gödri, I. (2016): A Magyarországról kivándorlók társadalmi és demográfiai összetétele. In: Blaskó, Zs. – Fazekas, K. (szerk.): *Munkaerő piaci tükör*.

- MTA Közgazdaság- és regionális tudományi kutatóközpont Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 284 p., pp. 59-72.
- Blaskó, Zs. (2016): Közelkép – Nemzetközi vándorlás. In: Blaskó, Zs. – Fazekas, K. (szerk.): *Munkaerő piaci tükrő*. MTA Közgazdaság- és regionális tudományi kutatóközpont Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 284 p., pp. 33-39.
- DWP (2016): National Insurance Number (NINo) Registrations to Adult Overseas Nationals Entering the UK. Department for Work and Pensions. Online adatbázis.
- Hárs, Á. – Simon, D. (2016): A magyarok munkavállalási célú emigrációját magyarázó tényezők hatása és változása az uniós csatlakozás óta. In: Blaskó, Zs. – Fazekas, K. (szerk.): *Munkaerő piaci tükrő*. MTA Közgazdaság- és regionális tudományi kutatóközpont Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 284 p., pp. 72-86.
- Hárs, Á. (2016): Elvándorlás és bevándorlás Magyarországon a rendszerváltás után. In: Blaskó, Zs. – Fazekas, K. (szerk.): *Munkaerő piaci tükrő*. MTA Közgazdaság- és regionális tudományi kutatóközpont Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 284 p., pp. 39-54.
- Horváth, Á. (2016): Visszatérő kivándorlók. In: Blaskó, Zs. – Fazekas, K. (szerk.): *Munkaerő piaci tükrő*. MTA Közgazdaság- és regionális tudományi kutatóközpont Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 284 p., pp. 109-116.
- Kapitány, B. – Rohr, A. (2014): Kivándorlás Magyarországról – egy új becslési eljárás eredményei. In: Spéder, Zs. (szerk.): *A család vonzásában – Tanulmányok Pongrácz Tiborné tiszteletére*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 295 p., pp. 67-85.
- Moldicz, Cs. (2012): A változó Európai Unió. Typotex Elektronikus Kiadó Kft., 210 p.
- Moreh, C. (2016): Magyar bevándorlók az Egyesült Királyságban: demográfiai, földrajzi és szociológiai körkép. In: Blaskó, Zs. – Fazekas, K. (szerk.): *Munkaerő piaci tükrő*. MTA Közgazdaság- és regionális tudományi kutatóközpont Közgazdaság-tudományi intézet, Budapest, 284 p., pp. 68-71.
- Sik, E. (2015): Migrációs potenciál Magyarországon 1993–2015. Tárki. http://www.tarki.hu/hu/news/2015/kitekint/20150511_migracio.html
Letöltés ideje: 2017.03.11.
- Tárki (2016): Tárki Monitor és Omnibusz-felvételek.

Kulcsár László egyetemi tanár, emeritus 1946. december 11-én született Egerben. Szülei pedagógusok voltak, kezdetben a Heves megyei Erdőtelken, majd Egerben tanítottak. A szülők „klerikális” nézetei miatt a családot 1952-ben kitelepítették a Pest megyei Kakucs községbe. Az ócsai Bolyai János Gimnázium elvégzése után felvételt nyert az ELTE Állam- és Jogtudományi Karára, ahol 1970-ben végzett. Első munkahelye (1970-1985) a Tömegkommunikációs Kutatóközpont volt, ahol tudományos kutatóként dolgozott. Társadalomtudományi (szociológia) és módszertani tudása ebben az időszakban teljeseedett ki. Felkérésre 1986-ban elvállalta a szociológiai tanszék megalapítását az akkori Gödöllői Agrártudományi Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karán. Már Gödöllőn védte meg 1987-ben

MTA aspiránsként a kandidátusi disszertációját „A mezőgazdaság szociológiai kérdései” címmel. A kezdeti politikai és szakmai ellenszél jelentette nehézségek után a tanszék Agrárszociológiai Tanszékké, majd Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Intézetté változott, ami egyben tevékenységének kiszélesedését és a munkatársak számának emelkedését is jelentette. Kidolgozta az agrárszociológia, a vidékfejlesztés oktatásának programjait a Gödöllői Agrártudományi Egyetemen és a Szolnoki Főiskolán. Egy cikluson keresztül Dr. Székely Csaba dékán mellett ellátta a tudományos és nemzetközi dékánhelyettesi funkciót. Vezetése mellett a Vidékfejlesztési és Szaktanácsadási Intézet jelentős szerepet vállalt a vidéki térségek fejlesztési programjainak kidolgozásában, elképzeléseinek megvalósításában szinte az egész ország területén. Az EU SAPARD előcsatlakozási programjának kistérségi felkészítését irányította a Minisztérium (FVM) felkérése alapján, amin közel 500 ember vett részt. Az FVM szakértői csoportjának egyik tagjaként részt vett a LEADER+ program magyarországi elindításában.

Több vidékfejlesztési projektet vezetett a FAO, valamint a Hargita megyei tanács megbízásából és a magyar kistérségek felkérésére. Csapatával dolgozta ki az Ister - Granum magyar – szlovák fejlesztési koncepciót Esztergom központtal és a Duna – Tisza – Kőrös – Maros térségének magyar – román – szerb együttműködésben megvalósuló fejlesztési programot. A Határon Túli Magyarok Hivatala megbízásából szakmai irányítója volt az Erdélyi Magyar Tudományegyetem (Sapientia) létrehozásának Kolozsvár központtal.

1993-tól kialakított tudományos együttműködés keretében a Cornell University (Ithaca, NY, USA) által irányított, amerikai, magyar, lengyel, szlovák nemzetközi vidékszociológiai kutatási program irányító testületének magyar tagja volt 1996 – 2005 között. Ennek keretében többször töltött hosszabb-rövidebb időt különböző amerikai egyetemeken. A projekt az amerikai Mellon Alapítvány támogatásával valósult meg. Az együttműködésből több publikáció született amerikai, lengyel, szlovák és magyar folyóiratokban, illetőleg konferenciákon az Egyesült Államokban, Norvégiában, Nagy-Britanniában, Brazíliában, Lengyelországban és Szlovákiában.

2009-től a Nyugat-Magyarországi Egyetemen dolgozott (Jelenleg Soproni Egyetem) nyugdíjba vonulásáig (2016). Jelenleg a Soproni Egyetem Lámfalussy Sándor Közgazdaságtudományi Karán lévő Széchenyi István Doktori Iskola programvezetője. 2019-től a kőszegi iASK Institute of Advanced Studies ösztöndíjas tudományos kutatója.

Főszerkesztő-helyettese a „Gazdaság és Társadalom” c. folyóiratnak (Soproni Egyetem), főszerkesztője az „Autonómia és Társadalom” c. folyóiratnak és tagja a „Journal of Appalachian Studies” amerikai folyóirat tudományos tanácsadói testületének. Tudományos munkásságát összesen 502 közlemény jelzi, amelyekre összesen 1133 hivatkozást kapott (2020. 02.15. MTMT).